

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ У СПІВРОБІТНИЦТВІ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ГАЛУЗИ БУДІВНИЦТВА ТА ЦИВІЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано й описано особливості навчання фахової іноземної мови (ІМ) у співробітництві викладача і студентів галузі будівництва та цивільної інженерії в закладах вищої освіти (ЗВО) та взаємодію студентів між собою під час навчання. Розглянуто різні моделі професійно орієнтованого спілкування та взаємодію комунікантів системи «студент – викладач – інформаційний простір». Охарактеризовано особливості співробітництва викладача і студентів галузі будівництва та цивільної інженерії на заняттях із фахової ІМ. Виділено можливі труднощі методики викладання ІМ у співробітництві, що стоять перед сучасним викладачем ІМ у ЗВО технічного спрямування. У статті наголошується на необхідності враховувати знання студентів із фахових дисциплін і пріоритетні професійні напрями їх майбутньої діяльності при виборі тем для іншомовного спілкування в цілому та читання й опрацювання лексики на заняттях із ІМ зокрема.

Ключові слова: *іншомовне професійно орієнтоване читання, співробітництво у сфері вивчення ІМ, навчальна взаємодія студентів, обмін інформацією, інформаційний простір, джерела інформації, лексика.*

Постановка проблеми. Тема взаємодії викладача і студента завжди викликала особливу зацікавленість серед науковців, оскільки ці взаємовідношення були «фундаментом» для подальшого освітнього процесу. Сучасний розвиток інформаційних технологій вніс свої корективи у співробітництво викладача і студентів, та взаємодію студентів між собою. Швидке поширення інформації, глобалізація світу, тенденція можливості навчання впродовж життя, поява нових професій, необхідність отримання нової спеціальності, що продиктовано потребами ринку праці, «університети нового покоління», йдеться, насамперед, про «учнів нового типу», студентів 40–45 років, які бажають отримати нову освіту. Усі ці тенденції в освіті створюють нові виклики перед викладачем і студентами, освітні процеси потребують поваги й довіри у взаємовідношеннях викладача та студентів.

Вивчаючи матеріали про активні методи навчання (АМН), як такі, що повною мірою можуть розкрити потенціал студента і дати суттєві результати при вивченні іноземної мови (ІМ) за короткий проміжок часу, ураховуючи факт скорочення годин навантаження в закладах вищої освіти (ЗВО) технічного спрямування, нами були виділені питання взаємодії і

співробітництва студентів між собою та студентів і викладача, як такі, що можуть сприяти підвищенню ефективності навчання й таким чином є перспективними і потребують подальшого вивчення в сучасних умовах у ЗВО технічного спрямування. Для вирішення цієї проблеми нами були розглянуті такі питання: різні види інформації, її обміну й поширення; питання визначення взаємодії і співробітництва; розглянуті основні виклики, що постають перед сучасним викладачем ІМ у ЗВО технічного спрямування.

Аналіз актуальних досліджень. АМН та проблеми, що пов'язані з цим питанням, вивчали багато науковців: А. Д. Виселко, І. М. Дичківська, Р. Ділтс, О. О. Паршикова, К. Фопель, І. Ю. Шехтер, В. В. Черниш та ін. Аналізуючи праці дослідників щодо питань використання АМН у вивченні ІМ, ми дійшли висновку про позитивний вплив активної навчально-пізнавальної діяльності на результати розвитку студента як різносторонньої особистості та важливість залучення різних репрезентативних систем студентів під час навчального процесу з акцентом на провідну репрезентативну систему. За проведенням опитуванням, для бакалаврів і магістрів галузі цивільної інженерії провідною виділена зорова репрезентативна система [6, 71–72]. При динамічному гармонійному розвитку студентів мають місце основні складники, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу. За К. Фопель визначаємо такі складники:

- «розслаблена увага» (відсутність страху, сприйняття знання як важливого);
- занурення в комплексний досвід (розпізнавання знайомих патернів);
- активна оцінка (включення свого досвіду в «картину світу», самооцінка) [8, 30].

У свою чергу, успішність злагодженості роботи навчання залежить від перерахованих вище складників, а також, повною мірою, і від взаємовідношень студентів між собою, та викладача і студентів. Зокрема, проблеми взаємодії і співробітництва викладача і студента, а саме тих чи інших складових освітнього процесу, що оптимізують ці взаємини, були об'єктом наукових досліджень багатьох учених. Освітня взаємодія системи «студент – викладач» розглянуті в роботах О. Б. Бігич, І. С. Булах, А. Повар, В. І. Юрченко, В. В. Черниш та ін. Технології комунікації викладача і студента розглянуті не тільки по вертикалі, але й по горизонталі на партнерських взаєминах. Виділено співробітництво викладача і студента в умовах інтеграції сучасних педагогічних технологій на засадах діалогу, співпраці й партнерства, підкреслюючи кардинальну зміну соціальних ролей та позицій студента і викладача [4, 89–94].

Взаємодія розглядається науковцями у двох напрямках: як між студентами, так і між викладачем і студентом.

І. К. Адізес, аналізуючи питання ефективного управління змінами в суспільстві, бізнесі і приватному житті, розрізняє поняття співробітництва і

взаємодії. У своїй схемі процесу управління І. К. Адізес визначає «співробітництво» (*collaboration*) і «взаємодію» (*cooperation*) (рис. 1).

Рис. 1 Схема процесу управління [1, 13–14].

«Взаємодія розташована на правій стороні карти управління змінами за Адізесом. Вона зосереджена не на процесі прийняття рішень, для якого необхідна співпраця, а на реалізації прийнятого рішення», «спільність інтересів між усіма сторонами є вкрай необхідною», «для співпраці потрібна повага, а для взаємодії – довіра» [10].

«Співробітництво – це командна співпраця, коли люди працюють разом над спільною справою і вчать один у одного, для досягнення співпраці повага й винахідливість, позитивний і сприятливий клімат є необхідними умовами. Співробітництво розташоване на лівій стороні карти управління змінами і зосереджене на процесі прийняття рішень» [10]. Розділяємо точку зору науковця і розрізняємо окремі поняття співробітництва і взаємодії.

І. К. Адізес вважає, що ефективне управління змінами має місце тоді, коли головна увага приділяється не «управлінню за результатами», а зосереджено на «правильності процесу управління» й визначає його якість, як складову «якості рішення» і «ефективності його реалізації». Науковець визначає «хороше управління» як «демократію у прийнятті рішень і диктатуру в їх реалізації» [1, 16–23].

Оскільки в сучасному суспільстві роль викладача як менеджера освітнього процесу дедалі посилюється й питання навчання у співробітництві на заняттях з англійської мови системи «студент – викладач – інформаційний простір» у ЗВО технічного спрямування не було широко опрацьоване, вважаємо тему статті актуальною.

Метою статті є аналіз особливостей навчання у співробітництві на заняттях з англійської мови для студентів галузі будівництва та цивільної інженерії у ЗВО, описання можливих моделей «комунікативної грані спілкування» та взаємодії комунікантів системи «студент – викладач – інформаційний простір».

Для досягнення поставленої мети виділяємо такі **завдання**:

- охарактеризувати комунікативну грань спілкування, як таку, що найкраще графічно демонструє обмін інформацією і взаємодію комунікантів системи «студент – викладач – інформаційний простір»;
- розглянути питання визначення взаємодії і співробітництва викладача і студентів при навчанні;
- окреслити основні перспективи, що стоять перед сучасним викладачем ІМ у ЗВО технічного спрямування.

У роботі використано загальнонаукові **методи дослідження**: аналіз наукових праць із досліджуваної проблеми, вивчення навчальних програм і освітніх документів.

Виклад основного матеріалу. Науковці, які займаються питаннями АМН, підкреслюють необхідність «не стільки оволодіння знаннями, уміннями й навичками з обраної спеціальності, як підготовкою студентів до самоосвіти, розвитком у них інтересу до навчання й формування пізнавальних потреб» [3, 78].

І. М. Дичківська підкреслює, що активне навчання спрямоване «на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів за допомогою широкого, бажано комплексного, використання як педагогічних (дидактичних), так і організаційно-управлінських засобів» [2, 17].

Розділяємо точку зору науковців і вважаємо, що в сучасних умовах відбувається:

- підвищення значення ІМ у суспільстві, йдеться насамперед про підвищення уваги до вивчення ІМ у закладах середньої освіти. Так, Указом президента України № 641/2015 2016 рік був оголошений Роком англійської мови [7];
- зростання кількості студентів, які усвідомлюють необхідність знання ІМ та мають досвід роботи або навіть план своєї майбутньої кар'єри, і, як наслідок, зростання рівня володіння іноземною мовою серед студентів;
- зміщення акцентів ролі викладача в освітньому процесі, а відтак, пріоритетами стають нові форми професійного спілкування, роль викладача як менеджера дедалі посилюється.

Розглянемо особливості професійно педагогічного спілкування викладача і студента. Слідом за Черниш В. В., розрізняємо такі грані педагогічного спілкування:

1) комунікативну – включає передання інформації, отримання та обмін нею;

2) інтерактивну – передбачає організацію взаємодії комунікантів;

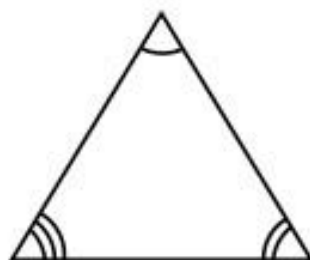
3) перцептивну – відображає процеси сприйняття й розуміння або взаєморозуміння та формування образу іншої людини і встановлення взаємодії (рис. 2) [9, 18–23].

Рис. 2. Грані спілкування [9, 19–20].

Вивчаючи питання співпраці викладача і студентів, виокремлюємо комунікативну грань спілкування як таку, що найкраще графічно демонструє обмін інформацією і взаємодію комунікантів. Виділяємо таких комунікантів освітнього процесу у ЗВО технічного спрямування за сучасних умов: викладач, студент, інформаційний простір. Зобразимо ці відношення графічно у вигляді рівностороннього трикутника, де інформаційний простір – це вершина, а викладач і студент – основа трикутника, підкреслюючи, таким чином, взаємоповагу викладача і студентів та їх готовність іти до однієї мети. Загальну суму знань можемо представити величиною, що дорівнює сумі кутів трикутника: кут знання – інформаційний простір, кут знання – викладач, кут знання – студент.

Інформаційний простір

Студент

Викладач

Рис. 3 Ідеальна комунікативна грань.

Ідеальна комунікативна грань (рис. 3) представлена як рівносторонній трикутник, що передбачає ідеальні кути інформації:

- освічений викладач-філолог із досвідом роботи у ЗВО технічного спрямування;

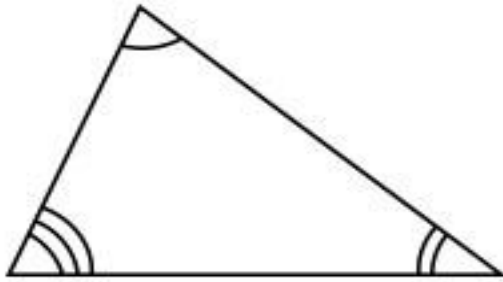
- студент чи студенти з оптимальними інтелектуальними здібностями, здатністю до навчання, посиленням потягом до знань;
- надійні джерела інформації інформаційного простору.

Вважаємо, що для розуміння процесу обміну інформацією можемо скористатися законом сум кутів трикутника, що є завжди незмінною величиною. Незмінну величину сум кутів трикутника позначимо сумою ідеальної інформації, яка необхідна для оволодіння знаннями з певної спеціальності.

Протягом освітнього процесу кожен із комунікантів (кутів інформації) може стати більш інформативним – більше ніж 60 градусів, перетворитися на основне інформативне джерело й надавати нову інформацію двом іншим комунікантам (кутам). У цей самий час два інших комуніканта (інформативних кути) будуть інформацію отримувати. Зараз можливості отримання необхідної інформації значно розширилися, як у студента, так і у викладача, завдяки своїм публікаціям, публічним виступам, використовуючи email тощо. Бажання й можливість отримання нових знань студентом із інформаційного простору також можемо графічно зобразити у формі трикутника. Самоосвіта студента, використання ним додаткових знань із різних джерел інформації збільшує кількісне значення комунікантів (кутів) студент і інформаційний простір, і зменшує кількісне значення комуніканта (кута) викладач (рис. 4).

Інформація йде від студента і з інформаційного простору. Викладач відкритий для отримання нових цінних ідей, навантаження на додаткове опрацювання матеріалу викладача зі студентом скорочується. У той самий час навантаження на викладача як менеджера значно посилюється, оскільки викладач має перевірити нову подану інформацію й достовірність джерела. Особливо важливою і плідною співпраця викладача ІМ і студента може бути в таких технічних галузях, як новітні технології будівництва та цивільної інженерії. Студенти першого рівня освіти ЗВО технічного спрямування, бакалаври, які планують навчатися в магістратурі та студенти другого рівня освіти, магістри, зацікавлені в підвищенні рівня фахових знань зі своєї майбутньої спеціальності. Технічні знання майбутнього фахівця і досвід викладача ІМ можуть стати плідною співпрацею для опанування важливого матеріалу для навчання, для подальшого росту молодого спеціаліста галузі будівництва та цивільної інженерії і збагачення досвіду для викладача ІМ [5, 46–47]. Співпраця викладача і студента – це можливість для студента показати свою компетентність у технічних питаннях, і можливість для викладача ІМ розібратися детально в особливостях технічних процесів, з'ясувати краще терміни і технічні фрагменти текстів.

Інформаційний простір

Студент

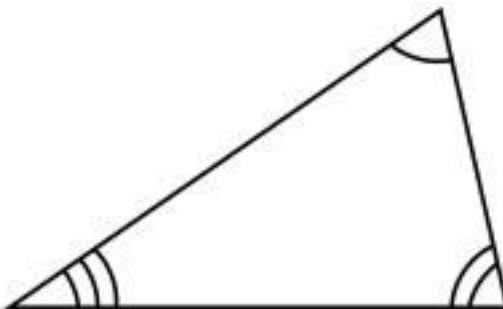
Викладач

Рис. 4. Інформативне джерело – студент.

І навпаки, якщо студент не отримує додаткових знань із інформаційного простору, комунікант (кут) студент кількісно зменшується (Рис. 5). Водночас кількісно збільшуються комуніканти (кути) викладач і інформаційний простір. Навантаження на викладача збільшується, студент потребує додаткового опрацювання матеріалу й отримання додаткових знань із інформаційного простору і від викладача. Викладач має задати не тільки напрям пошуку необхідної інформації для студента, але й окреслити необхідні його складові, проявляючи свої організаторські здібності менеджера. Вважаємо, що інформація, отримана студентом самостійно у процесі освітньої діяльності, краще запам'ятовується, оскільки в роботі задіяні різні види репрезентативних систем студента [6, 69–75].

Беручи до уваги основні положення АМН, при яких сам студент відіграє вирішальну роль у навчанні, а також трикутник обміну інформацією між студентом, викладачем і інформаційним простором, зазначимо, що для майбутніх інженерів вибір продуктивних тем для окремо взятої спеціальності є найбільш цікавим, коли в основу цього вибору закладені сучасні теми зі спеціальності, обрані самими студентами.

Інформаційний простір

Студент

Викладач

Рис. 5. Інформативне джерело – викладач.

На нашу думку, робота, побудована з урахуванням трьох складових динамічного гармонійного розвитку студента, має включати можливості:

- ознайомлення з технічними темами самостійно позааудиторно (що дає можливість працювати в аудиторії більш ефективно й економити кількість виділених годин);
- роботи в міні-групах над підготовленими іншими студентами технічними темами, відібраними викладачем і підготовленими для роботи в аудиторії (опрацювання лексики, обговорення технічних питань тощо);
- обирати цікавий напрям і підготувати для інших студентів свою індивідуальну тему (представити її на обговорення і у вигляді міні-конференції, при цьому студенти мають текст для ознайомлення й підготування питань позааудиторно);
- співробітництва з викладачем (обговорення напряму власної теми, робота з обраним матеріалом тощо).

Робота, побудована в такому форматі, на нашу думку, має такий потенціал:

- стимулювати творчий розвиток студента до пізнавальної діяльності;
- урахувати технічний досвід студента й напрями його майбутньої діяльності;
- оцінювати роботи інших студентів і проводити самооцінку своїх знань;
- надавати можливості позитивного творчого спілкування викладача і студентів, а також студентів між собою;
- підготовки студентів до виступів на науково-технічних студентських конференціях ІМ;
- ознайомлювати з новими тенденціями в галузі цивільного будівництва;
- сприяти безперервному оновленню професійних тем галузі будівництва та цивільної інженерії ІМ.

Безперечно, творча робота, побудована таким чином, є одночасно і цікавою і складною і вимагає від викладача не тільки бажання та творчих зусиль до її виконання, але й певної реконструкції формату роботи зі студентами. Робота має проходити не тільки в аудиторії, але й поза її межами, наприклад, спілкування email зі своїми студентами. Листування викладача зі студентами є звичайною практикою за кордоном, але не завжди є така практика у викладачів ЗВО в Україні.

Важливу роль відіграє готовність викладача ІМ до прийняття нової інформації з різних джерел інформаційного простору: не лише конференції, інтернет, обмін досвідом з іншими викладачами, підвищення кваліфікації тощо, але і від своїх студентів. Так, наприклад, креслення – це зрозуміла мова для студентів галузі будівництва та цивільної інженерії, яка може бути «міцною» опорою для розуміння тексту ІМ і з'ясування технічних особливостей обраної теми. Використання креслення й англомовного тексту

на заняттях із професійно орієнтованої іноземної мови, на нашу думку, є додатковим стимулом для студента показати свої технічні професійні знання й поділитися досвідом. Для викладача ІМ креслення – додаткове знання, що потребує готовності прийняття і опрацювання.

Визнання викладачем професійно орієнтованої ІМ ситуацій, при яких можливо не знати відповіді на запитання студентів миттєво, але сприймати незнайомі питання спокійно і вирішувати їх ґрунтовно, з поясненням найближчим часом, наприклад при наступній зустрічі зі студентами чи методом листування.

Студенти галузі будівництва та цивільної інженерії, безумовно, компетентні в технічних питаннях, однак викладач ІМ ЗВО технічного спрямування має бути готовим до перевірки нових технічних знань, представлених студентом.

Демонстрація викладачем готовності до співробітництва зі студентом не менш важлива за саме співробітництво. Необхідні умови для цього зумовлюються повагою, винахідливістю та позитивним сприятливим «кліматом». Демонстрація викладачем важливості роботи студента сприяє зростанню внутрішньої мотивації останнього. Тільки та робота важлива для студента, яка важлива для викладача. Від стимулу та напряму, які задає викладач, залежить результат роботи студента. Кожен викладач має «девіз своєї роботи», або напрям, який відчувають студенти:

- технічний досвід студента потрібний, індивідуальна робота студентів важлива як для студента, так і для викладача (демонстрація викладачем готовності до співробітництва);
- викладач ІМ, який є одночасно компетентним у технічних питаннях, робота студентів важлива для студентів (відсутній напрям мотивації до співробітництва). В обох випадках кваліфікація викладача є високою, але співробітництво у другому випадку не розглядається як можливий варіант роботи студентів і викладача.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. У здійсненому нами дослідженні ми розглянули особливості професійно педагогічного спілкування викладача і студента на прикладі «комуніативної грані спілкування» [9, 18–23]. Виділили трьох комунікантів і описали процес обміну й поширення інформації під час навчання. Окреслили питання взаємодії і співробітництва на заняттях із професійно орієнтованої ІМ для студентів галузі будівництва та цивільної інженерії у ЗВО. Описали можливі труднощі методики викладання ІМ у співробітництві викладача і студентів, які може відчувати викладач ІМ ЗВО технічного спрямування. Подальші дослідження ми вбачаємо у створенні підсистеми вправ для читання й опрацювання лексики на заняттях із ІМ, поглибленої розробки прийомів навчання у співробітництві викладача і студента та взаємодії студентів між собою.

Для досягнення бажаних результатів у навчанні особливу увагу варто приділити врахуванню технічного досвіду студентів і пріоритетним напрямом їх подальшої професійної діяльності при виборі тем для іншомовного спілкування в цілому та читання й опрацювання лексики на заняттях із ІМ зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адизес, И. К. (2014). *Управляя изменениями. Как эффективно управлять изменениями в обществе, бизнесе и личной жизни*. ООО Манн, Иванов и Фебер (Adizes, I. K. (2014). *Mastering change. The power of mutual trust and respect in personal life, family life, business and society*. Ltd. Mann, Ivanov i Feber).
2. Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології*. Київ: Академвидав (Dychkivska, I. M. (2004). *Innovative pedagogical technology*. Kyiv: Akademvydav).
3. Дяченко-Богун, М. (2014). Активні методи навчання в вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*, 14, 74–79 (Diachenko-Bohun, M. (2014). Active learning methods in a higher education institution. *Origin of pedagogical skills. Series "Pedagogical sciences"*, 14, 74–79).
4. Повар, А. (2015). Співробітництво викладача і студента в умовах інтеграції сучасних педагогічних технологій. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*, 6, 85 (Povar, A. (2015). Collaboration of a teacher and a student under the integration of innovative pedagogical technology. *Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University collection of scientific works. Problems of Historical Didactics*, 6, 85).
5. Рубцова, С. В. (2018). Особливості навчання у співпраці на заняттях з англійської мови для студентів галузі будівництва та цивільної інженерії у вищих закладах освіти. *Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців. Полілог культур: Освітній і культурологічний аспекти. Національний університет "Чернігівський колегіум" ім. Т. Г. Шевченка*, (сс. 46–47) (Rubtsova, S. V. (2018). The peculiarities of English classes in collaboration of students of construction and civil engineering fields in a higher education institution. *All-Ukrainian practical scientific conference of young researches. Educational and culturological aspects. Taras Shevchenko National University "Chernihiv Collegium"*, (pp. 46–47)).
6. Рубцова, С. В. (2018). Потенціал формування у студентів галузі цивільної інженерії активних методів навчання для англомовної лексичної компетентності у читанні. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*, 30 (40) 16 серія, 69–75 (Rubtsova, S. V. (2018). Potential of formation of English lexical competence in reading during active foreign language learning for students of civil engineering. *Mykhailo Drahomanov National Pedagogical University Academic Journal*, 30 (40), 69–75).
7. Указ президента України № 641/2015 «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні» (*Decree of the President "On Declaring 2016 the Year of English Language in Ukraine"*) (2015). Retrieved from: <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560>
8. Фопель, К. (2003). *Эффективный воркшоп. Динамическое обучение*. Москва: Генезис (Vopel, K. (2003). *Wirksame Workshops. 80 Bausteine fur dynamisches Lernen*. Moscow: Genesis).
9. Черниш, В. В. (2013). *Методика формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної компетенції в говорінні*. Київ: Ленвіт

(Chernysh, V. V. (2013). *Methodology of formation of a professionally oriented English-speaking competence of future teachers*. Kyiv: Lenvit).

10. OPEN Інтелект- проект Києво-Могилянської бізнес школи. Співпраця vs взаємодія (OPEN Kyiv Mohyla Business School intelligence project. Collaboration vs cooperation). Retrieved from: <http://open.kmbis.ua/ua/blogs/mark/17587/spivpracya-vs-vzajemodiya>.

РЕЗЮМЕ

Рубцова Светлана. Особенности обучения в сотрудничестве на занятиях по профессионально ориентированному иностранному языку для студентов отрасли строительства и гражданской инженерии в высших учебных заведениях.

В статье проанализированы и описаны особенности обучения иностранному языку по специальности в сотрудничестве преподавателя и студентов отрасли строительства и гражданской инженерии в высших учебных заведениях и взаимодействие студентов между собой во время учебного процесса. Рассмотрены и охарактеризованы различные модели профессионально ориентированного общения и взаимодействие коммуникантов системы «студент – преподаватель – информационное пространство». Охарактеризованы особенности сотрудничества преподавателя и студентов отрасли строительства и гражданской инженерии на занятиях по иностранному языку с учетом будущей специальности. Выделены возможные трудности методики преподавания иностранного языка при сотрудничестве, стоящие перед современным преподавателем иностранного языка в техническом высшем учебном заведении. В статье подчеркивается необходимость учитывать знания студентов по профильным дисциплинам и приоритетные профессиональные направления их будущей практической деятельности при выборе тем по иностранному языку в целом, чтению и работой над лексикой на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: иностранное профессионально ориентированное чтение, сотрудничество в сфере изучения иностранного языка, взаимодействие студентов при обучении, обмен информацией, информационное пространство, источники информации, лексика.

SUMMARY

Rubtsova Svitlana. The peculiarities of an active education work in collaboration and cooperation of students of construction and civil engineering fields.

Introduction. *Scholars have shown that dynamic learning is an important constituent part of an active learning process that allows encouraging students' motivation for mastering foreign language. It was found out that tutors' understanding of the concept that active learning activity should be viewed as students' previous experience and their leading representative system functioning would provide an effective support in foreign language learning for different technical specialties.*

Purpose. *To determine the features of an active education work in collaboration and cooperation of a tutor of English for Specific Purpose and students of construction and civil engineering fields; to describe the process of possible ways sharing information among different communicants in the process of foreign language mastering; to identify the main challenges in active language learning in collaboration and cooperation.*

Methods. *Reviewing the studies of active learning conducted abroad and in Ukraine with the view to analyze existing scientific concepts of foreign language learning activities.*

Results. *This article describes different models of “communicative facets” and identifies three communicants in the system “tutor – student – information space”. The process of possible ways sharing information between different communicants is termed. The main challenges in learning process of English for Specific Purpose in collaboration between “tutor – student” and cooperation among “student – student” are discussed.*

Conclusion. *Students’ technical skills can be regarded as the main impetus for the development of language education. It is essential to pay attention to the practical needs of further professional activities for students of civil engineering and construction fields. It is advisable to choose the themes of English for Specific Purpose in collaboration with students and take into consideration students’ technical ideas and practical application of knowledge.*

Key words: *professionally oriented reading in English, “tutor – student” collaboration, “student – student” cooperation, ways of sharing information, information space, sources of information, lexical units.*

УДК 371.13.02:808:5

Олена Семеног

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-8697-8602

DOI 10.24139/2312-5993/2018.06/262-272

КОНЦЕПТ «ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У ВИМІРАХ ЛІНГВОПРАКСЕОЛОГІЇ

У статті здійснено огляд наукових напрацювань щодо концепту «підприємницька компетентність» на засадах лінгвопраксеологічного підходу. На основі аналізу довідникових та наукових джерел крізь призму лінгвопраксеології окреслено поняття «підприємництво», «підприємливість», «бізнес», «підприємець», «успішна людина». Поняття «підприємницька компетентність» окреслено як стійку здатність здійснювати підприємницьку діяльність, уміння обирати засоби та способи підприємницької поведінки, планувати, реалізовувати й оцінювати бізнес-проекти, розробляти прості моделі дій і обирати економічно помірковані й економічно обґрунтовані рішення. Акцентовано увагу на особистісно-комунікативному компоненті підприємницької компетентності. Ідеться, зокрема, про вміння налагоджувати контакт із клієнтами, вибір доцільного варіанта мовленнєвої поведінки; орієнтуватися в типових і нетипових ситуаціях професійного спілкування, про культуру підприємництва, що є складниками організаційної лінгвістики.

Ключові слова: *концепт, лінгвопраксеологія, бізнес-лінгвістика, підприємництво, підприємливість, підприємець, успішна людина, підприємницька компетентність.*

Постановка проблеми. Перехід до ринкової економіки й нових ринкових відносин, інтеграція вітчизняної економіки у світовий економічний простір обумовлюють оновлення компетентностей фахівців з метою їх успішної професійної діяльності. Згідно з Рамковою програмою оновлених ключових компетентностей Європейського парламенту і Ради Європейського